

Ercüment Ekrem Talu'nun Yazılarında Ankara

Ankara in the Works of Ercüment Ekrem Talu

İsmail Alper KUMSAR

Dr. Öğretim Üyesi, Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Düzce, Türkiye
Asst. Prof., Düzce University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Düzce, Turkey
kumsaralper@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2172-4900

DOI: 10.5505/jas.2020.06978

Öz

Cumhuriyet'in ilanından sonra önemli bir kültürel merkez hâline gelen Ankara, o günden bugüne birçok aydınımızın uğrak yeri olmuştur. Kimi resmi bir görevle kimi sadece gezip görmek amacıyla şehre gelen aydınlarımızın çoğu Ankara'yla ilgili izlenimlerini bir şekilde yazıya aktarmışlardır. Bu aydınlarımızdan birisi de Ercüment Ekrem Talu'dur. Bu yazıda, Talu'nun Ankara hakkında yazdığı 20 yazısı ve bir şiirinden hareketle bu şehir hakkındaki izlenimleri değerlendirilmiştir. Ercüment Ekrem'le ilgili çalışmalarda bu yazılardan 12 tanesine hiç dikkat çekilmemiştir. En erken tarihli 1928 yılına ait olan bu metinlerin sonuncusu 1939'da yayımlanmıştır. Ercüment Ekrem'in Ankara'ya ilk gelişi ise 1920'dir. Dolayısıyla bu metinlerde kaba bir hesaplama Ankara'nın 1920'den 1940'a kadar geçirdiği dönüşümün anlatıldığını söyleyebiliriz. Bu anlamda Ercüment Ekrem'in metinleri Ankara ve Cumhuriyet tarihi açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Ercüment Ekrem Talu, Ankara Palas, Yenişehir, Cumhuriyet, Başkent, Ankara

Abstract

Ankara has been frequently visited by many intellectuals since it became an important cultural center after the founding of the Republic. While some of these intellectuals came to the city on official missions, and some came just to see the new capital, there are many different accounts of their observations. One intellectual who visited Ankara is Ercüment Ekrem Talu. In this article, 20 examples of Ercüment Ekrem's writing about Ankara, as well as one poem, are evaluated to gauge his impressions of the city. 12 of these works are currently neglected in the current literature on Ercüment Ekrem. This series of texts, the earliest of which dates back to 1928, was published upon their completion in 1939, while Ercüment Ekrem's first visit to Ankara was in 1920. We can therefore conclude that these texts provide a general account of the transformation of Ankara from 1920 to 1940, and that the texts of Ercüment Ekrem are clearly an important source for the history of both Ankara and the Republic.

Keywords: Ercüment Ekrem Talu, Ankara Palas, Yenişehir, Republic, Capital, Ankara

Giriş

“Kıyarak şöylece birlikte otuz kırk liraya
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya”
Ercüment Ekrem Talu
(Talu, 1928, 26 Mart).

Ediplerimizin ve şairlerimizin Cumhuriyet öncesinde daha çok İstanbul kökenli olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak Millî Mücadele yıllarından başlayarak Ankara önemli bir merkez hâline gelmiş, pek çok şair ve yazarımızın yolu bir şekilde Ankara'yla keşişmiştir. Millî Mücadele yıllarında ya da biraz daha gecikmeli olarak Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'ya gelen yazarlarımız bu şehirle ilgili gözlemlerini kimi zaman bir roman kurgusu içinde kimi zaman bir şiirde kimi zaman da deneme, makale ve fıkra türünden yazılar yazmak suretiyle kaleme almışlardır. Bu metinlerden özellikle deneme, makale ve fıkra niteliğinde olanlar hem şehir tarihi açısından hem de Cumhuriyet tarihi açısından son derece önemli bilgiler içerir. Dönemin gazete ve dergileri tarandığında bu türden epeyce metne rastlanacaktır. Bu yazı kapsamında da İstanbul kökenli bir yazar olan Ercüment Ekrem Talu'nun Ankara'yla ilişkisi ve Ankara'ya dair gözlemleri ele alınmıştır.

Alaattin Karaca'nın Esin Talu'dan aktardığına göre Ercüment Ekrem (Şekil 1), Millî Mücadele yanlısı bir yazarımız olarak Ankara'ya ilk defa 1920'de gelir. Meclis Başkanlığına bağlı olarak kurulan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesinin başına getirilen Hamdullah Suphi'nin yanında beş altı ay devam eden bu vazifeden sonra İstanbul'da Beyoğlu Belediye Dairesi memurluğuna geçer (Karaca, 1993, ss. 21-22). Ercüment Ekrem'in Ankara'yla ikinci teması Cumhuriyet'in ilanından hemen sonradır. 29 Aralık 1923'te Hariciye Vekâleti Matbuat ve İstihbarat Müdürlüğüne, 12 Mart 1924'te Riyaset-i Cumhur Başkâtipliğine (Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri) atanır. Böylece Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Talu, bu görevini 30 Nisan 1924'e kadar sürdürür (Karaca, 1993, ss. 27-28). Talu, bu görevleri müddetince Ankara'da ikamet ettiğine göre Ercüment Ekrem'in bu şehirdeki ikinci ikameti yaklaşık beş ay sürmüştür diyebiliriz. Talu'nun Ankara'ya üçüncü gelişi ise yeniden Matbuat Müdürlüğüne atanması vesilesiyle olur. 26 Eylül 1927'de Ankara'ya gelen Talu, bu görevden ayrılışına kadar (Temmuz 1931) Ankara'da kalır (Karaca, 1993, s. 29). Talu'nun Ankara'daki son ve en uzun ikameti ise 1936'dan 1943'e kadar sürer. Bu süre zarfında görev

değişikliklerinden dolayı kendi tabiri ile Ankara İstanbul arasında mekik dokumaktadır. Ercüment Ekrem, Ankara'da bulunduğu zaman Siyasal Bilgiler Okulunda, Gazi Eğitim Enstitüsünde, Ankara Hukuk Fakültesinde, Polis Kolejinde, Gazi Terbiyede dersler vermiştir. Ayrıca Halkevlerinin gezgin konferansçısı olarak Erzurum, Zonguldak, Konya, Mersin gibi illerde konuşmalar yapmıştır. Talu, 1943'te eşi Hatice Hanım'dan ayrıldıktan sonra İstanbul'a döner (Karaca, 1993, ss. 33-34). Ercüment Ekrem'in biyografisini yazanlar bu tarihten sonra İstanbul'dan bir daha ayrılmadığını belirtiyorlar. Ankara'ya gelişleri varsa bile bunlar biyografisinde anılmayacak kadar sıradan ve kısa süreli seyahatler olmalıdır. Ercüment Ekrem'in Ankara'yla irtibatı konusunda verdiğimiz bu bilgiler, yazarın Ankara'da 1920 ile 1943 yılları arasında çeşitli görevler sebebiyle dört farklı zaman diliminde yaklaşık sekiz yıl ikamet ettiğini göstermektedir. Bahsi geçen yıllar, aynı zamanda Ankara'nın en kritik zamanlarıdır. Millî Mücadele, inkılaplar, yeni bir ulus inşası ve zihniyet dönüşümü gibi birçok mesele bu yılların gündemini teşkil etmektedir.

Şekil 1. Ercüment Ekrem Talu.

Kaynak: Taha Toros Arşivi. İstanbul Şehir Üniversitesi E-Arşiv, Dosya no:25.

Ercüment Ekrem Talu'nun Yazılarında Ankara

Ercüment Ekrem, edebiyatımızda daha çok mizahi nitelikteki yazılarıyla tanınmıştır. Yaklaşık elli yıl süren yazarlık hayatı boyunca dönemin birçok gazete ve dergisinde onlarca hikâye ve romana, yüzlerce hatıra ve fıkraya imza atmıştır (Tarım, 1991, ss. 245-309; Turgut, 2018, ss. 327-340). Toplumsal sorunları hicvetmek amacıyla yazdığı *Evliyâ-yı Cedid* ve *Meşhedî* serisi ile popülerlik kazanan Talu'nun şiirleri ve şairliği pek bilinmez. Üstelik az bilinen şiirlerinden biri de bu yazının konusuyla yakından ilgilidir. Talu'nun Ankara'yla ilgili duygularına rastladığımız bu şiirde Ankara'nın sosyal hayatı, mimarisi, sokakları, caddelerinden ziyade iktidarın ve gücün sembolü olma özelliğine vurgu yapılmaktadır.

1928 tarihli "Gidelim Ankara'ya" başlıklı şiirde "Cumhuriyet'in başkenti ve siyasetin merkezi olması hasebiyle Ankara'da yaşamının sağladığı kolaylıklara değinilmiştir. Siyasete yakın şair ve yazarlara da göndermeler yapılmıştır." (Özen, 2020, s. 119). Altı bentten oluşan şiirin her bendinin sonunda Nedim'in "Gidelim serv-i revanım yürü Sadabad'a" dizesi taklit edilerek "Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya" mısraı kullanılmıştır. Şiirde gönderme yapılan isimler ve ilgili mısralar şu şekildedir: "Sıkalım dest-i vefakârını dostum Aka'nın" mısraı ile Aka Gündüz'e; "Bakalım kande bizim pîrimiz Osmanzâde" mısraı ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na;¹ "Otelin masrafını yükletelim Faruk'a / Boyuna şi'r ü gazel söyletelim Faruk'a," mısraları ile Faruk Nafiz Çamlıbel'e; "Öyle ihsan alırız hem Bolu mebusundan," mısraı ile dönemin Bolu milletvekili olan Falih Rıfki Atay'a göndermeler yapılmıştır (Özen, 2020, s. 119). Şiirde, siyaset dünyasına yakın duran şair ve yazarlara gönderme yapıldığı gibi İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica da 1927'de yaptığı Etnografya Müzesi önündeki bronz heykelle (Şekil 2) birlikte anılmıştır: "Görelim heykel-i fuladını Canonica'nın."

Bahsi geçen şiirin tam metni şu şekildedir (Talu, 1928, s. 1):

Gidelim Ankara'ya

Kıyarak şöylece birlikte otuz kırk liraya
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya
Çekelim biz dahi keştimizi baştan karaya
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

Görelim heykel-i fuladını Canonica'nın
Sıkalım dest-i vefakârını dostum Aka'nın
Tadalım tadını bizler dahi bir kez cakanın
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

Varalım Meclis-i Milli'ye tavaf eyleyelim
Gelecek devre için şöylece bir peyleyelim
Var ise derdimiz ikrar edelim söyleyelim
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

Bakalım kande bizim pîrimiz Osmanzade
Varalım bezmine bir şeb de içirsin bade
Tirenin bir vagonu emrimize amade
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

Otelin masrafını yükletelim Faruk'a
Boyuna şi'r ü gazel söyletelim Faruk'a
Buradan taze haber dinletelim Faruk'a
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

İçelim Solfasol'un çeşme-i dil-cûsundan
Gözümüz parlatalım çehre-i mehusundan
Ola ihsan alırız hem Bolu mebusundan
Yürü gel serv-i revanım gidelim Ankara'ya

Ercüment Ekrem'in Ankara'ya karşı özel bir ilgisi ve sevgisi vardır. Bunun sebebi, Ankara'ya yaklaşımındaki ideolojik temeldir. Ercüment Ekrem, o dönemin birçok aydını gibi Ankara'yı yeni kurulan Cumhuriyet ideolojisinden bağımsız düşünmez. Bu anlamda Ercüment Ekrem'in yazılarını, Peride Celal'in (Celal, 1939a, s. 6; 1939b, s. 6; 1939c, s. 6; 1939d, s. 6; 1939e, s. 6; 1939f, s. 6; 1939g, s. 6), Abdülhak Şinasi Hisar'ın (Hisar, 1933, ss. 37-38) Ankara yazıları paralelinde değerlendirebiliriz. Ercüment Ekrem'in Ankara'ya -bu bağlamda kurucu irade ve Cumhuriyet'e- bağlılığı hemen bütün metinlerde hissedilmekle birlikte bütünüyle duygusal tonda yazılan kimi yazılarında bu bağlılık daha belirgin biçimde görülmektedir. 14 Ekim 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde

1 Burada işaret edilen kişinin Faruk Nafiz'in "Han Duvarları" isimli şiirini ithaf ettiği İzmir milletvekili Osmanzâde Hamdi Aksoy olma ihtimali daha güçlüdür. Talu'nun Osmanzâde Hamdi Aksoy'la güçlü bir dostluğu vardır. Ayrıca Yakup Kadri anılmış olsa "Karaosmanzade" demek daha uygun düşerdi.

Şekil 2. Ercüment Ekrem'in şiirinde geçen Pietro Canonica'nın yaptığı heykel, 1928.

Kaynak: VEKAM
Kütüphanesi ve Arşivi,
Envanter No: 1363.

yazdığı şu cümleler, Talu'nun bu şehre yaklaşımındaki duygusallığa örnek olarak gösterilebilir:

Güzel Ankara'mız, kutsal Ankara'mız, bizim için yalnız bir şehir bir merkez değildir. Yeni ve diri bir tarihin temelleri onun üstünde kuruludur. Bundan başka, Ankara, bir milletin yüce fitratını temsil eden bir sembol, azmin graniti ve iradenin tuncu içerisinde oyulmuş eşsiz bir anıttır (Talu, 1935c, s. 5).

30 Mayıs 1935 tarihli haftalık *Perşembe* gazetesinde Matbuat Kongresi için Ankara'ya gidişini anlatan Talu, trendeki arkadaşlarının Ankara'ya kaç defa gittiğini sormaları üzerine 57 cevabını verir ve "gıpta ile üzerine çevrilen nazarlar" altında bu seyahatlerden duyduğu gururu anlatır. "İki senede bir Kâbe'yi ziyarete giden" müminin gururunu kendi duygularına benzetir. Tren, başkente yaklaştıkça heyecamı artan Talu "sevgilisine yetişmek isteyen coşkun bir âşık"ın duygularını yaşadığını belirtir (Talu, 1935a, s. 3). *Perşembe* gazetesinin bir sonraki sayısında "Harikalar Şehri" başlıklı bir yazı daha kaleme alan Talu, Ankara'da yabancı bir seyyahı gezdirecek olsa ona öncelikle meclis binasını göstereceğini ve şunları söyleyeceğini ifade eder:

Burasını görüyor musun? Dünya tarihine zor sığan, asırların en büyük, en muazzam inkılabı şu küçücük taş binanın içerisinde doğdu.... Türk'ün mukadderatı şu küçücük taş binanın içerisinde kâinata gıpta veren bir inkılap geçirdi. Yeryüzünde en satvetli en yaman kumandanları barındırmış olan bütün saraylar, bu

binanın yanında ufacık kalır. Yolcu, bunun önünde hayranlıkla ve saygı ile eğil! (Talu, 1935b, s. 3).

Ercüment Ekrem, meclis binasından sonra yabancı seyyaha, bahsettiği mucizenin mimarı olarak Atatürk'ü göstereceğini söyler. Yabancı seyyahı son olarak Ankara Kalesi'ne çıkarıp şehri oradan göstermek isteyen Talu, hemen akabinde ise yabancı seyyaha şu sözleri söyleyeceğini ifade eder: "İşte bu da on yılda dipdiri bir ulusun yarattığı şehirdir." Ercüment Ekrem'e göre on beş milyon insanın böyle modern bir ülke yaratması yabancının zihninin çözebileceği bir denklem değildir. Çünkü bu denklemin anahtarı kendisinde yoktur, olmamıştır ve olmayacaktır.

Ercüment Ekrem'in başkenti en karanlık gördüğü zaman Kasım 1938'dir. Talu, Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılan hazırlığı *Son Posta* gazetesine bildirirken şehirle ilgili şu cümleleri kurar:

Kırlar, yamaçlar, bir sevgilinin iştiağıyla solan âşık çehrelerini andırıyor. Matem havası, şehrin her bucağına sinmiş, bütün sesleri hançerelere tıkmış, susturmuştur. Evlerde, yollarda, kahvelerde, otellerde, mekteplerde, devairde, fabrikalarda, büyük felâketleri takip eden bir şaşkınlık, bir yorgunluk var.... Gece, gökyüzünde ışıldayan yıldızlar, asumana fişkırlıp orada asılı kalmış gözyaşları gibi titriyor ve hep bunlar gösteriyor ki, vatanın bağrına çökmüş derin bir acı, sonsuz bir ıstırap, mateme yabancı kalan bütün duyguları gönüllerden uzaklaştırmış, silmiş, süpürmüştür (Talu, 1938b, s. 4).

Ercüment Ekrem, sık aralıklarla Ankara'ya gidip gelmesi nedeniyle şehirdeki gelişim ve değişimi yakından takip eder. Bir yazısında beş altı aylık bir aradan sonra geldiği Ankara'daki değişim karşısında duyduğu şaşkınlığı şu sözlerle ifade eder: “Beş altı ay evvel geldiğim burayı, bu sefer, trenden iner inmez adeta tanıyamadım. Ankara'nın istihalesindeki sürat gerçekten baş döndürücüdür. Ufacık bir Anadolu kasabası hâlinde iken, ilk zamanlarda tanımış olduğum bu belde, bugün dev ellerinden çıkmış muazzam bir imar abidesi olmuştur.” (Talu, 1935d, s. 5).

Ankara tarihini ele alan pek çok eserde gördüğümüz ideolojik tutum nedeniyle Cumhuriyet öncesi Ankara “yolları tozlu, susuz, ağaçsız, alt yapı yoksunu”, “Anadolu ortasında bir köy/kasaba” olarak resmedilmiştir (Tonga, 2014, s. 185). Bu yaklaşım Ercüment Ekrem'de de vardır. Ercüment Ekrem, daha çok yeni rejimin Ankara'ya kattıklarıyla ilgilidir. Bu sebeple Ankara'ya 1923'ten sonra eklenen her şey bir başarı hikâyesinin önemli kilometre taşları olarak takdim edilir. Ankara'nın coğrafyası, sosyokültürel yapısı, Cumhuriyet öncesi tarihine dair ayrıntılar Talu'nun yazılarında tali öğelerdir. Talu'nun sadece iki yazısı bütünüyle 1923 öncesine ayrılmıştır. Bu yazılardan biri (Talu, 1937f, s. 5) Ankara Kalesi ve çevresindeki sosyokültürel dokuyla, diğeri ise (Talu 1937g, s. 5) Hacı Bayram Camii'yle ilgilidir. Ercüment Ekrem, Kale civarındaki yaşamın egzotik havası konusunda şunları söyler: “Ben, bundan senelerce evvel, Ankara'ya

ilk geldiğim zamanlar, sık sık oraya çıkar, hayalimi tarihin zengin hazinelerine salar, saatlerce düşünceye daldım” (Talu, 1937f, s. 5). Ercüment Ekrem, Kale civarında Eski Türk mahallesine dair kültürün yüzde doksan muhafaza edildiğine inanır. Daracık, dolambaçlı sokaklarda, entarili, takunyalı çocukların kaydıracak, birdirbir, paçapişti, körebe oynamalarını seyrederek; kafesli pence-relerin arkasındaki ud sesinin insanın kulağına “mazinin mersiyesi” gibi geldiğini düşünür (Talu, 1937f, s. 5). Talu, bu yazısında her ne kadar büyük oranda yeni sistemle pek ilgisi olmayan bir meseleyi konu edinmişse de yazının sonunda şunları söylemekten kendini alamaz: “Dönmeye kail olduğum saatte, aşağıda Türk dehasının çölde kurmak kerametini gösterdiği bin bir gece mamuresi elektrikler içinde, süslü bir gelin letafet ve ihtişamıyla pırıl pırıl yanar.” (Talu, 1937f, s. 5).

Ercüment Ekrem'in hemen her yazısında -o dönemin birçok yazarı gibi- ideolojik farklılığı belirginleştirecek biçimde İstanbul Ankara karşılaştırmasına gitmesi, Ankara'yı birçok bakımdan üstün gösterme çabası dikkat çekicidir. Söz gelişi Ercüment Ekrem, Yenişehir'de geniş bir modern bir mahalle teşkil eden Bakanlıkların (Şekil 3), oralara işi düşüp de gidenlerin üzerinde, bir emniyet ve güven duygusu oluşturduğunu, bu temiz güzel ve muntazam binaların içinde dağınıklık çirkinlik ve çapraşıklığın olamayacağı hissini verdiğini iddia eder. Ona göre Osmanlı'nın meham-ı umur (önemli işler) değir-

Şekil 3. Ercüment Ekrem'in “emniyet ve güven duygusu” oluşturduğunu düşündüğü yeni Ankara, 1930 (Fotografda Kızılay Parkı, Güven Park, Atatürk Bulvarı ve Bakanlıklar görülmektedir).

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: 0223.

meni olan Babialı bu duyguyu yıllarca telkin edemediği için malum akıbeta uğramıştır (Talu, 1935d, s. 5). Çocukluğunda İstanbul'a gelen Hintli bir sihirbazın toprak dolu bir saksımın içine, halkın gözü önünde koyduğu bakla ya da kayısı çekirdeğinin yarım saat bile sürmeden filizlenip fidan hâline gelmesine akıl erdiremeyen Talu, bu olağanüstü hünere senelerce sonra Anadolu'nun göbeğinde ve kıyas kabul etmeyecek bir ölçüde şahit olduğunu söyler. Ankara'nın on yıl içinde geçirdiği değişimin sihir ve kerametden başka bir şeyle izah edilemeyeceğini düşünür (Talu, 1936, s. 2).

Talu, Ankara'da bulunduğu yıllarda takip ettiği birtakım siyasi ve sosyal olayları, İstanbul gazetelerine haber olarak bildirir. Önemli gördüğü meseleler hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapar. Bu tip yazılarda konu doğrudan Ankara olmasa da Ankara'yla ilgili önemli tespitlere güzel betimlemelere rastlanmaktadır. Ercüment Ekrem'in, Muvakkar Talu takma adıyla -oğlunun adı- yazdığı "Davayı Dinlerken" başlıklı yazının giriş kısmı bu anlamda dikkat çekicidir. Bahriye Vekili İhsan Bey'in yargılandığı davanın² anlatıldığı bu yazının giriş kısmı Anafartalar Caddesi'nin (Şekil 4) güzel bir betimlemesi ile başlar:

Gazi'nin heykelinin dibinden Anafartalar Caddesi'nin (eski Karaoğlan) münthesasına, oradan da Çocuk Sarayı Caddesi'ni takiben Samanpazarı'na kadar hızlı hızlı gelip geçen bir insan kalabalığı var. Memurlar vazifelerine tüccar, esnaf mağazalarına, ashab-ı mesalih (resmi dairelerde işlerini takip edenler) devaire, avareler gezmeye, hava almaya, güneşlenmeye gidiyorlar. (...) Günün her saatinde bütün aşınar buraya burada karşılaşır, herkes bir iki defa buradan geçer. İşine alışverişine, evine, bu yollardan gider. İstanbul'dan yeni gelmiş eş dostu burada behemehâl rast gelirsiniz. Otellerin, kahvehanelerin, büyük ticaretgâhların resmi devairin çoğu burada veyahut buraya civardır (Muvakkar Talu, 1928, s. 2).

Ercüment Ekrem'in Ankara'da katıldığı önemli bir etkinlik olarak 1 Mayıs 1939 tarihli "10 Yıllık Türk Neşriyat Sergisi"ni anabiliriz. Harf İnkılabının 10. Yılı münasebetiyle Maarif Bakanlığı tarafından organize edilen serginin amacı 10 yılda yeni harfler ile yapılan neşriyatı kamuoyuna tanıtmaktır. Ercüment Ekrem'in aktardığına göre bir karşılaştırma yapmak için bu etkinlikte Arap harfli metinler de sergilenmiştir. Ercüment Ekrem de bir karşılaştırma yaparak yeni harflerin "medeni, selis ve sehil" bir

Şekil 4. Anafartalar Caddesi, 1926-1927.

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: 0869.

2 Ankara İstiklâl Mahkemesi Reisliği, Milletvekilliği, İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği yapan İhsan Eryavuz, Yavuz savaş gemisinin onarımı sırasında Fransız şirketinden rüşvet aldığı söylentilerinin yayılması üzerine, dokunulmazlığı kaldırılarak yüce divana sevk edilmiş, bu davada suçlu bulunarak iki yıl hapis cezası almıştır.

manzara arz ettiğini söyler. Ona göre Arap harfli metinler “bin bir muhtelif şekliyle yazılışında, dizilişinde ve basılışında ağır zahmetler taşımaktadır.” Sergide neşriyat ve bibliyografya alanlarında iz bırakmış olan eslafın isimlerinin sergi duvarlarına altın harflerle kazındığını ifade eden Talu, bu davranışı yeni rejimin kadirşinaslığı olarak görür. Talu, sergiye halktan kişilerin ve yabancı diplomatların yoğun ilgi gösterdiğini belirtir. Bir yabancı diplomatın kendisine “Siz ne hayran olunacak bir milletsiniz.” dediğini ifade eder (Talu, 1939, s. 3).

Ercüment Ekrem'in en düzenli ve ayrıntılı Ankara yazıları 11 Mart 1937 ile 27 Mayıs 1937 tarihleri arasında *Akşam* gazetesinde yayımlanmıştır. Talu'yla ilgili çalışmalarda dikkat çekilmeyen 12 yazıdan oluşan bu yazı dizisi diğer metinlere göre daha somut değerlendirmeler içerir. Bu metinlerin tamamı Talu'nun “İstanbul Ankara arasında mekik dokuduğu” döneme aittir. Talu, geliştiği sırasında başkentin ünlü oteli Ankara Palas'ta kalır. Talu'nun ilk yazısı (Talu 1937a, s. 5) Ankara Palas'la ilgili olduğu gibi son yazısı da (Talu, 1937m, s. 5) -muhtemelen başkente dair yazacakları tükendiğinden- otelere gelen müşteri tipleri hakkındaki ilginç değerlendirmelerden oluşmaktadır. Metinlerin altındaki tarihlere göre Talu yazılarını yayımlanmadan birkaç gün önce yazmıştır. Ercüment Ekrem, bahsi geçen yazıları yazdıktan son-

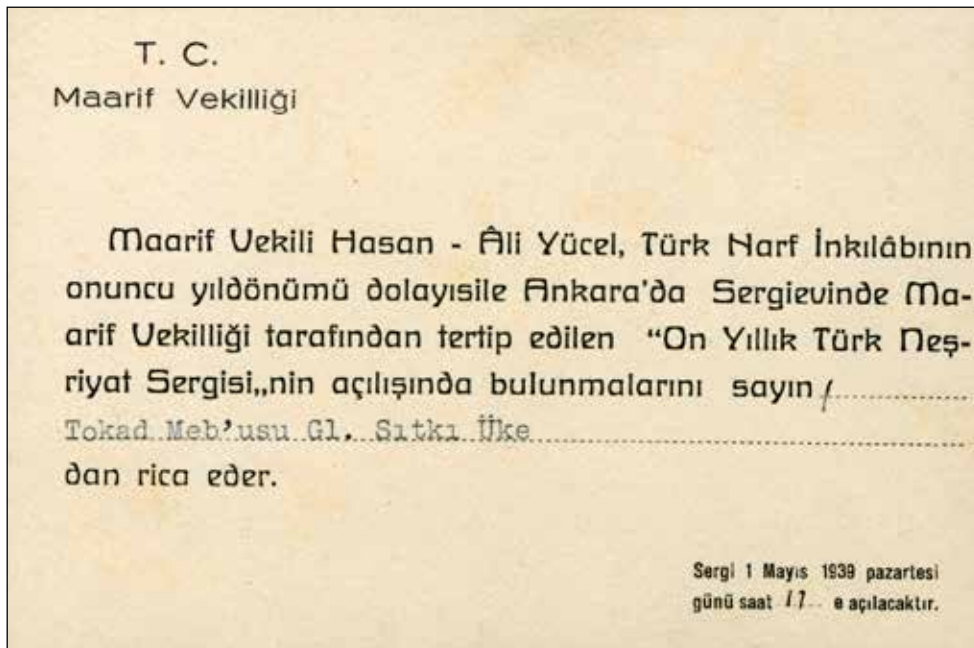
ra altı yıl daha Ankara'da yaşar. Bu yazı dizisi, 1930'lardaki Ankara'nın parkları, bahçeleri, yeme içme, eğlence ve dinlenme yerleri; konut sorunu, sosyal ve kültürel hayatı; resmi kurumları hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir.

Ankara'daki Konut Sorunu

Refik Halit Karay'ın “Ankara” isimli yazısında (Karay, 2009) ayrıntıları verilen 1916'daki Ankara yangını, şehrin üçte ikisini harabeye çevirir. Ali Birinci'nin verdiği bilgilere göre Ankara, yangın öncesinde yirmi üç bin nüfusu olan canlı bir şehirken, yangınla beraber bu canlılık ve şehir adeta ölür. Yangın şehrin en zengin Ermeni ve Yahudi mahallelerini ortadan kaldırır (Birinci, 2008, s. 63). 1033 hanenin yandığı bildirilen bu yangın, Cumhuriyet Ankara'sına konut sorununu da miras bırakmıştır.

Fransız gazeteci Paul Erio, Ocak 1923'te Ankara'yı anlattığı yazısında Ankara'daki konut sorununa şu sözlerle değinir:

Güçlü tanıdıklarınız yoksa Ankara'da başınızı sokacak bir yer bulamazsınız. Düşününüz ki askerlerden başka son üç yılda on bin kişi Ankara'ya gelmiş ve şehrin nüfusunu artırmış. Bunları nerede barındırırsınız? Şehrin bir tek oteli bir de sönük hamı var. Yine de kimse açıkta bırakılmıyor. Bir kişinin ancak sığabileceği yere iki, üç, dört yatak konuyor. Evleri olanlar

Şekil 5. Türk Harf İnkılabının Onuncu Yıldönümü dolayısıyla düzenlenen Türk Neşriyat Sergisi'nin açılış daveti, 1939.

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: A131.

da yardımcı oluyorlar. İstanbul'dan kaçan milliyetçileri ya da memurları evlerinde barındırmak zorundalar....Tek başlarına kalan milletvekilleri pek seyrek; çoğunlukla bir odada ikişer üçer milletvekili kalıyor. Bana gösterilen bir yatakhane 17 milletvekili barınıyor (Şimşir, 1988, s. 356'da aktarıldığı gibi).

Milli Mücadele'ye destek vermek üzere Ankara'ya gelenler için Taşhan dışında otel hizmeti görece bir bina yoktur. Ankara'ya gelen yabancı konuklar için tren istasyonunda bir köşeye yerleştirilmiş eski bir yataklı vagon ve mebuslar içinse Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, otel görevi görmektedir (Sumbas, 2013, s. 176). 2 Ocak 1923 tarihli *La Matin* adlı Paris gazetesi "Ankara, Başkentlerin En Konforsuz Olanı" başlıklı haberinde konut sorununu sözünü ettiğimiz Ankara yangınına -tarih yanlış verilmiş- bağlayarak şu sözlerle ifade eder:

Burada insanlar birbirlerini çiğnercesine üst üste otururlar. 1918'de çıkan yangın yoksul Ankara evlerinin dörtte üçünü yakıp kül etmiştir. Konut sıkıntısı aşırı ölçüdedir. Mustafa Kemal'in yakın arkadaşları bile çoluk çocuklarını Ankara'ya getirememişlerdir. Bekâr hayatı sürmektedirler. Üstelik Ankara'nın iklimi pek çetindir. Birçok bakanlık konakta karma-karışık ve tıksık tıksıktır. Kemalist şairlerden biri 'Savaş olmasaydı Ankara'da sıkıntıdan ölürdüm.' diyor. Eğlence diye Ankara'da bir sinema ve geleneksel kahvelerden başka bir şey yok (Şimşir 1988, s. 355'te aktarıldığı gibi).

Ankara'da 1920'li yıllarda başlayan konut sıkıntısı 1937'de Ercüment Ekrem'in de gündemindedir. Ercüment Ekrem, bir yazısında Ankara'daki ev buhranına dikkat çeker. Hatta bu sorunu Ankara'nın tek derdi olarak görür. "Konforun 'k'sinden mahrum", her biri birer lâhid kadar üç, dört odalı, "merdiveni dik, ışığı ve manzarası kıt", berbat bir dairenin aylığı elli liradan aşağı değildir. Üstelik bu paranın çoğunlukla bir yıllığı hiç değilse yarım yıllığı kiracıardan peşin olarak alınmaktadır (Talu, 1937h, s. 5). Talu, Ankara'da yapı malzemesinin, işçi gündeliklerinin başka yerlere nispetle çok pahalı oluşunu da konut sorunun sebepleri arasında sayar. Ercüment Ekrem'in aktardığına göre Ankara'da ucuz evler yaparak memurlara taksitle satacak bir yapı kooperatifinin kurulacağından söz edilmektedir. Ekrem, "bu havadis tahakkuk ederse" genç Türkiye Cumhuriyeti'nin başka derdi kalmayacağına inanır (Talu, 1937h, s. 5).

Ankara'daki konaklama ihtiyacını karşılamak, Ankara'ya modern bir başkent çehresi kazandırmak için Atatürk'ün emri ile devlet tarafından 1924'te bir otel inşasına başlanır. 1928'de yapımı tamamlanan bu otel "Bozkır Ankara'nın Doğulu yüzüne Batılı bir dokunuş"tur. Yeni devletin ilk modern oteli ve balo salonu olan Ankara Palas, önemli yabancı diplomatik misafirleri ağırlamanın yanında şehirde yaşayan yeni elitleri, bürokratları ve aydınları ağırlayan bir sosyal mekân olarak da işlev görür (Sumbas, 2013, s. 181).

Ercüment Ekrem de Ankara'da bulunduğu dönemde Ankara Palas'ın (Şekil 6) arkasındaki çamaşırhanenin üstünde "anneks" diye tabir edilen dairede kalır. Fakat "bunu herkese anlatmak uzun olduğu için!" "Ankara Palas'ta oturuyorum." demeyi tercih eder. Ercüment Ekrem'in ifadesiyle "konfor ihtiyaç ve itiyadını, kesesinin darlığı ile telif etmek mecburiyetinde bulunan birçok muhterem zevat" da anneks dairenin daimi kiracılarıdır. Ercüment Ekrem, "anneks"i eski devirlerin kibar selamlıklarına Ankara Palas'ın kendisini ise bir eski zaman paşa konağına benzetir. Konağın Paşa'sı ise Ankara Palas'ın idaresini elinde bulunduran Reşit Ayad'dır. Ercüment Ekrem'in oda komşuları ve dostları Ekrem Tektaş, Raşit Rıza, Selim Sırrı Tarcan ve Bursa milletvekili Şekibe (Ayşe Şekibe İnsel)'dir. "Ankara'nın en iyi rasat noktası, havadis borsası" olan bu "asri kervansaray" akşamları iş adamları, siyaset, ticaret ve finans kodamanları ile dolar. Talu'nun iddiasına göre Ankara Palas'ın salonlarında, barında yemek masalarında konuşulanlara dikkat kesilerek merkezi hükümetin icraatlarından haberdar olmak ve bu işlerin mahiyeti hakkında yanılmadan hüküm vermek mümkündür (Talu, 1937a, ss. 5-6).

Yeme İçme, Eğlence ve Dinlenme Yerleri

Ankara'nın 1920'lerde konut sorunu olduğu gibi yeme içme, eğlence ve dinlenme yerleri konusunda da epeyce eksikliği vardır. Daha önce konut sıkıntısı konusundaki izlenimlerini paylaştığımız Fransız gazeteci Paul Erio, Ankara'nın eğlence hayatı ve kültürel aktiviteleri konusunda da şu yorumu yapar: "Ankara'da insan dünyadan kopuyor. Ne eğlence, ne tiyatro, ne sinema var. Henüz elektriği tanımayan bu şehir, akşam saat yedide sanki ölü gibidir. Evine geciken bir kimse lamba almayı da unutmussa karanlık sokaklarda yolunu zor bulur." (Şimşir, 1988, s. 356'da aktarıldığı gibi)."

1920'lerde çok belirgin biçimde hissedilen bu eksiklik 1930'ların sonlarında nispeten çözülmüş olsa

Şekil 6. Ankara Palas, 1933-1935.

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: 2035.

da Ercüment Ekrem, hâlâ Ankara'nın eğlence ve dinlenme mekânlarını yeterli görmemektedir. Ona göre Ankara'nın yegâne eksikliği eğlencedir. Ercüment Ekrem, eğlence ve dinlenme yerleri konusunda Ankara'yı iyi tanır. Ulus'taki İstanbul Pastanesi ve "onun hizasındaki" diğer kahveler, Yenişehir'deki Kutlu Pastanesi, Mühendisler Birliği, geceleri Ankara Palas'ın bar kısmı, Merkez Kiraathanesi, Kuyulu Kahve Ercüment Ekrem'in dikkat alanındaki bazı eğlence ve dinlenme mekânlarıdır.³ Ercüment Ekrem'in aktardığına göre Ankara'ya gelen bir yabancı; yaz mevsimlerinde meclisin bahçesindeki "şirin vaha"da, Orman Çiftliği'nde, Çubuk Barajı'nda vakit geçirip Kavaklıdere, Çankaya, Cebeci hattında yürüyüşler yapabilse de "yağmurlu, çipil havalarda" sıkıntından bunalmasına imkân yoktur. Bu havalarda yapılacak tek şey "dumanlı kahvelerde" remil, tavla, altmış altı cinsinden oyunlar oynamak ve dedikodu yapmaktır. Ercüment Ekrem'in kendisi de Ankara Palas'ın bar kısmındaki demirbaş briç oyuncularındandır. İş Bankası

Muhaberat-ı Ecnebiye Şefi M. Perey, Viyolonist Ekrem Tektaş, Otelin ikinci müdürü Eşref Bey ise diğer demirbaşlardır. "Yarım demirbaşlar ve geçiciler" ise Boucicaut ve Raşit Rıza [Samako]'dur. Ercüment Ekrem Ankara'da eğlenceyi eksik bulsa da "faal, şuurlu, zevk-i selim sahibi" bir belediyesi olduğunu ifade eder. İstanbul ise belediyeçilik bakımından "yüreklere acısı"dır. Bu vesileyle belirtmek gerekir ki Ercüment Ekrem birçok yazısında Ankara'nın o dönemli belediye başkanı Nevzat Tandoğan'ı birçok yönden başarılı bulur. Ankara'nın "hızlı ve düzenli" gelişiminde Tandoğan'ın katkılarından övgüyle bahseder. Ercüment Ekrem, Ankara'nın eğlence ve dinlenme yerlerinin yetersizliğine mukabil yeme içme mekânlarının oldukça zengin ve çeşitli olduğunu ifade eder. Talu'nun ifade ettiğine göre o dönemin Ankara'sında her bütçeye göre yemek tedariki mümkündür. Çiftlik Lokantası; yeri yurdu olmayan, evinde yemek pişmeyen Ankaralıları için "ucuz, temiz ve nefis" yemekler çıkarmaktadır. Kesenin ağzını daha çok açanlar Ankara Palas'a, Karpiç'e gider-

3 İstanbul Pastanesi: Zincirli Camii'nin karşısında 1923 yılında açılan bu pastane Ankara'nın ilk pastanesidir ve o yıllarda şehrin en çok rağbet gören mekânlarındandır. "Münevverler kulübü" olarak nitelendirilen bu pastane daha çok öğretmen, memur, gazeteci, ressam ve mebusların uğrak yeridir. 32 yıl hizmet veren pastane 1955'te yıkılmıştır (Tonga, 2019, ss. 173-189). Kutlu Pastanesi: 1930'lu yılların ortalarında Atatürk Bulvarı üzerinde Kutlu Pansiyon Evi'nin alt katında açılmıştır. Garip şiirinin temellerinin atıldığı bu mekân 1950'li yılların sonuna doğru pastanenin bulunduğu apartmanın yıkılmasıyla kapanmıştır (Tonga, 2019, ss. 196-202). Kuyulu Kahve: 1923'ten önce Ulus'ta Kuyulu Camii'nin hemen yanında kurulan bu kahve ilk mecliste görev yapan vekillerin, şair, yazar ve gazetecilerin gittikleri bir mekândır. 1938'de belediyenin istimlak çalışmaları kapsamında Kuyulu Camii ile birlikte yıkılmıştır (Tonga, 2019, ss. 69, 71). Merkez Kiraathanesi: Kuyulu Kahve'nin karşısında yer alan bu kiraathanenin geçmişi de Cumhuriyet öncesine dayanır. Kuvayı Milliyecilerin toplandığı bir kulüp niteliği taşır. İstanbul'dan kaçıp Ankara'ya gelenler birbirlerini burada bulurlar (Tonga, 2019, ss. 71-72).

ler. Daha mütevazı olanlar ise Tavukçu Tayfur Usta'nın lokantasına giderler⁴ (Talu, 1937b, ss. 5-6).

Ankara'nın 1930'lardaki en ünlü mesire yerleri, daha önce bahsi geçtiği üzere Atatürk Orman Çiftliği ve 1936'da tamamlanan Çubuk Barajı'dır. Ercüment Ekrem'in aktardığına göre eski Ankara'da Cuma günleri nefes almak için Hamamönü'ndeki kır kahvelerinde nargile fokurdanmaktan başka eğlence yoktur. Sonradan Kayaş'ta "İpincecik bir dere kenarında" "sıska söğüt ağaçlarının gölgesinde" vakit geçirilmiş ve ardından Atatürk Orman Çiftliği Ankaralılar için bir mesire yeri vazifesi görmüştür. Ercüment Ekrem'in bir yazısına konu ettiği Ankara'nın on iki kilometre dışındaki Çubuk Barajı (Şekil 7) ise Talu'nun ifadesiyle "eski Kâğıthane'ye taş çıkarmakta"dır. Üstelik "git gide bedeviyete sürüklenen zavallı Boğaz'a" kıyas olunmayacak bir mamuriyete sahiptir. Cumartesi günleri öğleden sonra ve pazarları bütün gün yüzlerce insan akın akın Çubuk Barajı'na gitmektedir. O günkü nüfusu 124.000 olan Ankara'nın her bir ferdine günde 400 litre su verebilecek olan barajın yakınına eğlence için bir de gazino yapılması planlanmaktadır. Ercüment Ekrem, Çubuk Barajı'nın etrafında

bulunan birkaç kahvehanenin hıncahınç dolu olduğundan söz eder. Ayrıca Çubuk Barajı'nı İstanbul'un mesire alanlarına göre daha temiz bulur. Bunun sebebini de halkın temiz bulduğu bir mekânı kirletmeye cesaret edemeyişi olarak ifade eder (Talu, 1937e, s. 5).

1930'ların sonunda Atatürk Orman Çiftliği ve Çubuk Barajı'na gitmek dışında Ankaralıların hafta sonu eğlenceleri arasına stadyuma, hipodroma ya da poligona gitmek de katılır. Stadyum ve hipodromun şehrin merkezi bir noktasında olması, her tarafa yakın bulunması, icabında her ikisine de yaya gidilebilmesi buralara halkın olağanüstü rağbet göstermesini sağlamıştır. Ercüment Ekrem, burada da İstanbul ile Ankara'yı karşılaştırarak İstanbul Belediyesine dönük şu imalı sözlerle yazısını tamamlar:

Böyle spor sahalarının behemehâl şehrin dışında bulunmasını isteyen zihniyet sahipleri bir pazar günü Ankara'da İstasyon Caddesi'nde kolaçan etmek zahmetini ihtiyar etseler, yarış seyretmek için, halkın ta Veliefendi'ye, maç görmek için de Edirnekapısı'ndaki Çukurbostan'a kadar gidemeyeceğini mutlaka takdir ve teslim ederlerdi (Talu, 1937j, s. 5).

Şekil 7. Çubuk Barajı'nın 1940 yılına ait bir fotoğrafı (Fotoğrafta Ercüment Ekrem'in "yapılması planlanıyor" dediği Baraj Gazinosu da görülüyor).
Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: 1503.

4 Karpıç Lokantası: Rusya'daki 1917 Devriminden kaçıp Türkiye'ye gelen Karpovitch tarafından kurulan bu işletme 1932-1962 yılları arasında hizmet vermiştir. Ankara'ya Avrupalı bir lokanta açmak üzere bizzat Atatürk tarafından davet edildiği söylenen Karpovitch'in ismi lokantanın adı olmuştur (Tonga, 2019, ss. 205-207). Tavukçu: 1930'da Ulus'ta Anafartalar Caddesi'nde açılmıştır. Uzunca bir dönem sadece tavuk suyuna çorba ve tavuklu pilavdan başka bir yemek çıkarmamıştır. 1939'da el değiştirir, 1953 Kasım'ında çıkan bir yangın nedeniyle kapanır (Tonga, 2019, s. 264).

Bir dönem Ankaralıların hafta sonu eğlencelerine ev sahipliği yapan poligon, hipodrom ve stadyum sırasıyla 5 Nisan 1936, 29 Ekim 1936 ve 17 Aralık 1936 tarihlerinde açılmıştır. Hipodrom, at yarışlarının İstanbul Veliefendi'ye kayması ile özelliğini kaybederek sadece büyük fuarların, resmigeçitlerin yapıldığı bir alan kimliğine bürünür. Stadyum, uzun yıllar Gençlerbirliği ve Ankaragücü'nün hizmetinde kullanıldıktan sonra yerine yenisi yapılmak üzere yıkılır. Atış poligonu ise 50'lerin sonlarında yıkılmış yerine 2010 Dünya Basketbol Şampiyonası'na ev sahipliği yapan 11.000 kişilik Ankara Arena (Ankara Spor Salonu) kapalı spor salonu yapılmıştır (Kavas, 2010, s. 222).

Ercüment Ekrem, Cumhuriyet öncesindeki Ankara'yı "tabiatın feyz ve bereketinden mahrum" bir şehir olarak görür. "Kerbela'ya nazire olma için yaratılmış hissini veren" bu beldenin Türk'ün iradesi sayesinde meyve ve çiçek yetişen bir şehir hâline geldiğini iddia eder (Talu, 1935c, s. 5). Ercüment Ekrem'in aktardığına göre Ankara, Millî Mücadele yıllarından itibaren sürekli yeşillenerek adeta bir İngiliz bahçesine dönüşmüştür. Millî Mücadele döneminde Atatürk, Belediye Başkanı Ali Bey'i [Kütükçüzade Ali Bey] huzuruna çağırıp şehri ağaçlandırmasını isteyince Ali Bey belediyeden her evin, her dükkânın kapı hizasına bir ağaç dikip onu yetiştirmekle yükümlü olduğu yönünde bir karar çıkartır. Bu karara uymayanlar ise zabıt tutularak cezalandırılır. O yıllarda başlayan ağaçlandırma çalışmaları 1930'lara gelindiğinde meyvesini vermiş ve Ercüment Ekrem'in ifadesine göre Çankaya'dan Keçiören'e, Dikmen'den Etlik bağlarına kadar, Cumhuriyet hükümetinin merkezi, ağaçlar, fidanlar ve çiçeklerle bezenmiş, bahçelerle kuşatılmıştır. Hatta bu özelliğinden dolayı Ercüment Ekrem'in Romanya'dan gelen bir arkadaşı, Ankara'yı cité de réve (hayal şehir) olarak isimlendirmiştir (Talu, 1937c, ss. 5,10). Yeni rejim, yeşil ve modern bir şehir kurma amacına hizmet etmek üzere ağaçların kesilerek yakılmasını engelleyecek tedbirler de almaya çalışır. Bir taraftan ormanları korumak üzere kanunlar, nizamnameler çıkarılırken diğer yandan asırlardan beri odunla ısınmaya alışmış halkı bu konuda bilinçlendirmeye çalışır. Ankara'da 1937'de açılan Kömür Sergisi halkı bilinçlendirme çabasının bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Sergiyi takip eden Ercüment Ekrem, ihmal, cehalet ve miskinlik nedeniyle çıkarılıp kullanılması ihmal edilmiş bu madeni Cumhuriyet rejiminin bir hediyesi olarak görür. Ercüment Ekrem aynı sergide yerli malı teshin (ısınma) aletleri olduğunu

da bildirir, serginin toplumun her kesiminden -bilhassa köylülerden- çok yoğun ilgi görmesini ormanlarımızın geleceği açısından ümit verici bulur (Talu, 1937i, s. 5).

Ercüment Ekrem, 1936 yılında yapımına başlanan Gençlik Parkı'nın 1938'de açılacağını ve bu parkın Ankaralıların eğlence ihtiyaçlarını büyük oranda karşılayacağını belirtir. Ancak düşünülenin aksine Gençlik Parkı ancak 1943'te tamamlanabilmiştir:

Gelecek sene, istasyondan şehre uzanan caddenin sağ tarafındaki boşlukta tesisi mutasavver Gençlik Parkı da vaat olduğu gibi büyük sun'î gölü etrafındaki gazinoları ve her türlü eğlence yerleriyle ikmal edilecek olursa, Ankaralıların, yazın en sıcak günlerinde bile buradan ayrılmalarına hacet kalmayacaktır (Talu, 1937c, s. 10).

Ercüment Ekrem, yeni kurulması sebebiyle Yenişehir ismiyle anılan Sıhhiye'den Çankaya'ya kadarki bölgede gördüğü çocuk parklarından övgüyle söz eder:

Yenişehir'in hususiyetlerinden biri de çocuk parklarıdır. Mesela Hilâliahmer merkezinin bahçesine bir sabah gidecek olursanız, açık havada, çiçek tarhlarının arasında oynayan vatan yavrularının neşesini, sıhhat ve hayat fıskıran tombul simalarını görmek, çocuk bahçelerinin şehirlerde, ne mühim bir ihtiyaç olduğunu anlamak için kâfidir (Talu, 1937h, s. 5).

Ercüment Ekrem'in aktardığına göre kamuya ait park ve bahçeler dışında İzmir milletvekili B. Hamdi Aksoy'un Yenişehir'deki evi de çok güzel bir bahçeye sahiptir. "Bu ev ve bilhassa onun bahçesi Ankara'da -hayır, yanlış demeyim Türkiye'de- meşhurdur. Güzelliğe tapınç derecesinde bir aşk besleyen Bay Hamdi, ilahının en uygun tecellisini çiçeklerde ve fidanlarda bulmuştur (Talu, 1937d, s. 5)." Talu'nun ifadesine göre Ankara'da ilk çiçek bahçesini yapan Hamdi Aksoy'un bahçesinde Baobab ağacından Amarilos çiçeğine kadar türlü türlü bitki bulunmaktaymış (Talu, 1937d, s. 5). Ercüment Ekrem, yazısında bu bahçenin sırrını da paylaşır. Hamdi Aksoy, yeni kurmuş bir bataklık olan Ankara'nın toprağında bir şeyler yetiştirmenin gücünü bildiği için bahçesine yaklaşık iki kulaç verimli toprak döktürmüştür (Talu, 1937d, s. 5).

Resmî Kurumlar

Ercüment Ekrem'in Ankara yazılarında dikkat çektiği tek resmi kurum vardır: Ankara Halkevi. 10-18 Mayıs 1931'de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkasının üçüncü

büyük kongresinde Türk Ocaklarının feshedilerek yerine Halkevlerinin kurulması kararı alınır. Kararın kesinleşmesinden sonra hazırlıklar hızlanır, devlet imkânları seferber edilir (Çeçen, 1990, s. 111). 19 Şubat 1932'deki açılış merasimi ile ülke genelinde 14 halkevi hizmete başlar. Ankara Halkevi de bu on dört halkevi arasındadır. Diğer halkevleri için hem model hem öncü olan Ankara Halkevi, Türk Ocağı'nın eski binasında hizmet vermeye başlar. Halkevleri yeni zihniyete uygun vatandaşlar yetiştirmek, halkta milli bilinç uyandırmak, Cumhuriyet ve inkılapların prensiplerini tabana yaymak, okuryazarlık oranını artırmak gibi daha çok "halk eğitimi"ne dönük hedefler gözetir.

Ercüment Ekrem, Ankara Halkevi'ni anlattığı yazısına Türk Ocakları'nın Halkevlerine dönüşme sürecini ele alan ayrıntılı bir girişle başlar. Sonra sözü "birkaç kez" ziyaret ettiği Ankara Halkevine (Şekil 8) getirir. Ercüment Ekrem'in aktardığına göre yalnız 1936'da Ankara Halkevi'ni üç yüz seksen beş bin kişi ziyaret etmiştir. Aynı yıl Ankara Halkevinde elli bir tiyatro temsili, on altı konser, seksen konferans, altmış altı sinema temsili verilmiş ve altı resim sergisi açılmıştır. Yirmi sekiz bin vatandaş Halkevinin kütüphanesini kullanmış, Halkevi dokuz bin beş yüz yoksul yurttaşın yardımına koşmuş, altı bin öğrenciye okul gereci dağıtmıştır. Ercüment Ekrem, bu yoğun talep karşısında Halkevi binasının ihtiyacı karşılayamadığını belirterek yazısını bitirir (Talu,

1937k, s. 5, 10)" Ercüment Ekrem, bir başka yazısında da Halkevi binasının ihtiyacı karşılamadığını Halkevinin tiyatro sahnesinin darlığı bağlamında gündeme getirir. 17 Ocak 1938'de Ankara Şehir Tiyatrosu, Halkevinin tiyatro sahnesinde ilk temsilini gerçekleştirir. Talu'nun aktardığına göre Ankaralılar havanın soğuk ve yerlerin eriyen karlar nedeniyle ıslak olmasına rağmen bu ilk temsile olağanüstü bir rağbet gösterirler. Ancak Halkevinin "şirin sahnesi" çok dar olduğu ve modern tiyatro tekniğine göre telif olunmuş piyeslerin icaplarına uygun bulunmadığı için, sanatçılar jestlerini serbest yapamamış ve bu nedenle sinirlendikleri "dikkatli nazarlarca" tespit edilmiştir (Talu, 1938a, s. 2).

Sonuç

Milli Mücadele yıllarından başlayarak önemli bir merkez hâline gelen Ankara'nın, 1920 ile 1940 yılları arasındaki dönüşümü Ercüment Ekrem Talu'nun yazılarında ayrıntılı denebilecek bir şekilde ele alınıp değerlendirilmiştir. Talu, her ne kadar kimi yazılarında konuyu ideolojik bir zeminde ele alıp değerlendirmişse de özellikle 1937'de *Akşam*'da yayımladığı on iki yazı genç başkent için bugünün okuru için birçok yönden tanınmasına hizmet edecek niteliktedir.

Talu kimi yazılarında, sıklıkla ele alıp değerlendirilen konulara -Ankara'daki konut sorunu gibi- temas etmekle birlikte yazılarının büyük çoğunluğunda özgün bir tavra

Şekil 8. Ankara Halkevi, 1930.

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: 1379.

sahiptir diyebiliriz. Ayrıca Talu'nun metinleri yer yer bir hatıra formuna yaklaştığından yazarın biyografisi için de önemli bilgiler içermekte, yine bu sebeple resmî ve sıkıcı bir anlatımdan uzaklaşmaktadır. Talu ve başkaca ediplerimizin Ankara hakkında yazdığı yazıların toplu olarak değerlendirileceği bir çalışma, Cumhuriyet'in ilk yıllarına dair birçok ayrıntıyı gün yüzüne çıkaracaktır.

Kaynakça

- Anafartalar Caddesi [fotoğraf]. (1926-1927). Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Env. No: 0869). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- Ankara Halkevi [fotoğraf]. (1930). Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Env. No: 1379). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- Ankara Palas [fotoğraf]. (1933-1935). Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Env. No: 2035). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara..
- Birinci, A. (2008). Meşrutiyet Ankara'sında bir yangın. *Türk Yurdu*, 251, 51-63.
- Celal, P. (1939a, 13 Temmuz). Ankara notları 1 -şehir-. *İkdam*, 179, s. 6.
- Celal, P. (1939b, 14 Temmuz). Ankara notları 2 -şehir-. *İkdam*, 180, s. 6.
- Celal, P. (1939c, 15 Temmuz). Ankara notları 3 -hayat-. *İkdam*, 181, s. 6.
- Celal, P. (1939d, 16 Temmuz). Ankara notları 4 -İsmet Paşa Kız Enstitüsünü ziyaret-. *İkdam*, 182, s. 6.
- Celal, P. (1939e, 17 Temmuz). Ankara notları 5 -İsmet Paşa Kız Enstitüsü-. *İkdam*, 183, s. 6.
- Celal, P. (1939f, 19 Temmuz). Ankara notları 6 -Konservatuvarda bir dolaşma-. *İkdam*, 185, s. 6.
- Celal, P. (1939g, 20 Temmuz). Ankara notları 7 -Konservatuvarda bir dolaşma-. *İkdam*, 186, s. 6.
- Çeçen, A. (1990). *Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çubuk Barajı [fotoğraf]. (1940). Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Env. No: 1503). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- [Ercüment Ekrem Talu'ya ait fotoğraflar]. (t.y.). (Taha Toros Arşivi, Dosya No: 25-Ercüment Ekrem Talu). Taha Toros Arşivi, İstanbul Şehir Üniversitesi E-Arşiv, İstanbul.
- Etnoğrafya Müzesi ve Atatürk Anıtı [fotoğraf]. (1928). Fotoğraf ve Kartpostal Arşivi (Env. No: 1363). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- Hisar, A. (1933). Ankara'nın güzellikleri. *Varlık*, 3, 37-38.
- Karaca, A. (1993). *Ercüment Ekrem Talu'nun edebiyat ve basın dünyasındaki yeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karay, R. H. (2009). Ankara. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Kavas, U. (2010). Atış poligonundan arenaya. *Kebikeç*, 30, 215-223.
- Kızılay Meydanı ve Kızılay Parkı [fotoğraf]. (1930). Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Env. No: 0223). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- Özen İ. (2020). Şair kimliğiyle Ercüment Ekrem Talu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 47, 109-130.
- Sumbas, A. (2013). Türk Modernleşmesi'ni Ankara Palas üzerinden okumak: "Doğu'dan Batı'ya açılan bir pencere. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 171-198.
- Talu, E. E. (1928, 26 Mart). Gidelim Ankara'ya. *Akbaba*, S. 552, s. 1.
- Talu, E. E. (1935a). Ankara yolunda. *Perşembe*, 9, 3.
- Talu, E. E. (1935b). Harikalar şehri. *Perşembe*, 10, 3.
- Talu, E. E. (1935c, 14 Ekim). Ankara. *Cumhuriyet*, 4132, s. 5.
- Talu, E. E. (1935d, 15 Ekim). Gene Ankara. *Cumhuriyet*, 4133, s. 5.
- Talu, E. E. (1936, 11 Ekim). Ankara Türk irade kuvvetinin eseridir. *Son Posta*, 2257, s. 2.
- Talu, E. E. (1937a, 11 Mart). Ankara mektupları -Ankara Palas'ta yatıp kalkan Menelik kimdir-. *Akşam*, 6606, s. 5, 6.
- Talu, E. E. (1937b, 18 Mart). Ankara mektupları -Ankara'da hayat-. *Akşam*, 6613, s. 5, 6.
- Talu, E. E. (1937c, 25 Mart). Ankara mektupları -Eski ve yeni Ankara-. *Akşam*, 6620, s. 5, 10.
- Talu, E. E. (1937d, 1 Nisan). Ankara mektupları -Ankara'da herkese açık bulunan bir ev-. *Akşam*, 6627, s. 5, 10.
- Talu, E. E. (1937e, 8 Nisan). Ankara mektupları -Ankara'nın yeni mesiresi: baraj. *Akşam*, 6634, s. 5, 7.
- Talu, E. E. (1937f, 15 Nisan). Ankara mektupları -Ankara Kalesi'nin etrafı, içi, başlı başına bir âlemdir-. *Akşam*, 6641, s. 5.
- Talu, E. E. (1937g, 22 Nisan). Ankara mektupları -Hacı Bayram Camisi ve hoş bir masal. *Akşam*, 6648, s. 5, 10.
- Talu, E. E. (1937h, 29 Nisan). Ankara mektupları -Eski ve yeni Ankara-. *Akşam*, 6655, s. 5.
- Talu, E. E. (1937i, 6 Mayıs). Ankara mektupları -Ankara kömür sergisinde-. *Akşam*, 6662, s. 5, 6.
- Talu, E. E. (1937j, 13 Mayıs). Ankara mektupları -Ankara'da kırkikindiler, stadyum ve hipodroma rağbet-. *Akşam*, 6669, s. 5.
- Talu, E. E. (1937k, 20 Mayıs). Ankara mektupları -Ankara Halkevi binası artık dar gelmeye başladı-. *Akşam*, 6676, s. 5, 10.

- Talu, E. E. (1937m, 27 Mayıs). Ankara mektupları - Otelden gelip geçen müşteri tipleri.- *Akşam*, 6683, s. 5.
- Talu, E. E. (1938a, 18 Ocak). Ankara şehir tiyatrosu. *Son Posta*, 2683, s. 2.
- Talu, E. E. (1938b, 20 Kasım). Ankara matem içinde mukaddes ölüyü bekliyor. *Son Posta*, 2986, s. 4.
- Talu, E. E. (1939, 3 Mayıs). Ankara neşriyat sergisi. *Son Posta*, 3145, s. 3.
- Talu, M. (1928, 14 Şubat). Ankara mektubu -Davayı dinlerken-. *İkdam*, 11069, s. 2.
- Tarım, R. (1991). Ercüment Ekrem Talu üzerine bir bibliyografya denemesi. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6, 245-309.
- Turgut, C. Ö. (2018). Ercüment Ekrem Talu'nun yeni bulunan eserleri. *Turkish Studies*, (13) 12, 327-340.
- Türk Neşriyat Sergisi. (1939). Ankara Belgeleri Koleksiyonu (Env. No: A131). Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara.
- Tonga, N. (2014). Cumhuriyet Ankara'sının devraldığı edebî miras: Cumhuriyet dönemine kadar Ankara'daki edebiyat hayatı ve edebiyat mahfilleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 184-202.
- Tonga, N. (2019). *Bir edebî muhit olarak Ankara (1923-1980)*. Ankara: Çolpan Yayınları.